

The analytical-descriptive bibliography of Persian articles about Simin Daneshvar from 1961 to 2017*

Gholam Ali Baghri

Ph.D. student at Yasouj University

Dr. Ghasem Salari¹

Assistant professor at Yasouj University

Dr. Mohammad Hossain Nikdar Asl

Associat professor at Yasouj University

Abstract

Scholars' knowledge about and reliance in research records requires the provision of indexes and bibliographies. Bibliography is the name and specification of books or other than books in any field of science that is arranged in a specific way, which helps the client obtain information on books and collections of works in various subjects. Simin Daneshvar (1921-2014) has been the focus of many critical articles and writings since the 60's especially when she published *Savooshoon* in 1969. In this line, a repertoire of Daneshvar's studies was collected in order to provide a descriptive bibliography of Persian articles during the 1961-2017 period. For this purpose, through a search in databases, all the Persian articles related to Daneshvar and her fiction papers were compiled and carefully studied. Then, in a historical and temporal order, the distribution of the quantity of these papers in different decades until 2017 was presented in graphs. Through this survey, it became clear that, until 2017, 197 articles were published in Persian journals. The novel *Savooshoon* (1969) with 59 articles had the most success. Topics such as review and criticism of the studies, Daneshvar's writing style, feminism and feminist attitudes, review of story characters and story elements, sociological studies, comparative studies, biography and life, translation of works, linguistic studies, appreciation and praise, bibliography and some other topics have been the focus of most articles.

Keywords: Simin Daneshvar, Analytical descriptive, Bibliography, Articles ,Fiction, Feministic criticism.

* Date of receiving: 2019\7\25

Date of final accepting: 2020\7\6

1 - email of responsible writer: gsalari@yu.ac.ir

فصلنامه علمی کاوش نامه
سال بیست و یکم، پاییز ۱۳۹۹، شماره ۴۶
صفحات ۱۵۹-۱۳۱

کتاب‌شناسی توصیفی - تحلیلی مقالات فارسی مرتبط با سیمین دانشور از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶ خورشیدی* (مقاله پژوهشی)

غلامعلی باقری

دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یاسوج

دکتر قاسم سالاری^۱

استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یاسوج

دکتر محمدحسین نیکدار اصل

دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یاسوج

چکیده:

امروزه، افزایش انتشار کتاب‌ها و مقالات در رشته‌های مختلف دانش بشری و نیاز پژوهشگران و دانشمندان به سوابق تحقیقاتی، تهیه فهرست‌ها و کتاب‌شناسی‌های مختلف را ضروری کرده است. کتاب‌شناسی (Bibliography) صورتی از نام و مشخصات مواد کتابی یا غیر کتابی در هر حوزه علمی است که به روشی خاص تنظیم شده باشد و مراجعه کننده بتواند از طریق آن، درباره کتاب‌ها و مجموعه آثار مورد نیازش در موضوع‌های گوناگون، آگاهی به دست آورد.

سیمین دانشور (۱۳۰۰-۱۳۹۳) از دهه ۴۰ شمسی به بعد و همزمان با انتشار سووشون (۱۳۴۸)، در مرکز توجه بسیاری از مقالات و نوشته‌های منتقدان و صاحب‌نظران قرار گرفت. در مقاله حاضر سعی شده کتاب-شناسی توصیفی-تحلیلی مقالات فارسی منتشر شده در بازه زمانی ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶ خورشیدی درباره آثار این نویسنده تهیه گردد. بدین منظور، ابتدا با جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و مراجعه به فهرست‌های مختلف مقالات فارسی، تمامی مقالات فارسی مرتبط با دانشور و آثار داستانی او تهیه و به دقت مطالعه شد. سپس به

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۴/۱۵

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۵/۳

۱ - نشانی پست الکترونیکی نویسنده مسئول: gsalari@yu.ac.ir

ترتیب زمانی و تاریخی، توزیع کمیت این مقالات در دهه‌های مختلف تا سال ۱۳۹۶، طی نمودارهایی ارائه گشت.

از رهگذر این بررسی، مشخص شد که درباره دانشور و آثار او تا سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۹۷ مقاله در نشریه‌های مختلف فارسی به چاپ رسیده است. رمان سوروشون (۱۳۴۸) با ۵۹ مقاله، بیشترین اقبال را داشته است. زمینه‌هایی چون: نقد و بررسی آثار، شخصیت‌نویسندگی دانشور، مطالعات و نگرش‌های فمینیستی و زن‌گرایانه، بررسی شخصیت‌های داستانی و عناصر داستان، مطالعات جامعه‌شناختی، مطالعات تطبیقی، شرح حال و زندگی، ترجمه آثار، مطالعات زبانی، تقدیر و ستایش، کتاب‌شناسی و برخی موضوع‌های دیگر، محور مطالب غالب مقالات بوده است.

کلیدواژه‌ها: سیمین دانشور، کتاب‌شناسی توصیفی، مقالات فارسی، ادبیات داستانی، نقد فمینیستی.

۱- مقدمه

هر ساله، عناوین بسیاری از کتاب‌ها، مقالات و پژوهش‌های مختلف در سراسر دنیا به زبان‌های گوناگون منتشر می‌شود. با رشد صنعت نشر، این آمار البته، از نظر کمی، بسیار خیره‌کننده است و مسلم است که هیچ پژوهشگری نخواهد توانست از تمام کتاب‌ها و نوشته‌هایی که در زمینه کارش منتشر می‌شوند، آگاهی لازم را کسب کند. بنابراین هر محقق و پژوهشگری نیازمند داشتن منابع راهنمایی است تا بتواند در مسیر پژوهش، هوشیارانه و با سرعت بیشتری گام بردارد.

اصطلاح کتاب‌شناسی معادل لفظ بیبلیوگرافی (Bibliography) «صورتی از نام و مشخصات مواد کتابی یا غیر کتابی در هر حوزه علمی است که به روشی خاص تنظیم شده باشد و مراجعه کنند به آن می‌تواند از این طریق، در باره کتاب‌ها و مجموعه آثار مورد نیازش در موضوع‌های گوناگون، آگاهی به دست آورد. این واژه به معنای وسیع آن، تحقیق در همه جنبه‌های مادی و معنوی کتاب‌ها را شامل می‌شود» (صافی، ۱۳۸۶: ۹۵).

کتاب‌شناسی‌ها کاربردهای متفاوتی دارند: «کتاب‌شناسی وسیله‌ای است برای انتخاب کتاب و دیگر منابع در زمینه مورد نظر. کتاب‌شناسی وسیله گردآوری اطلاعات کتاب-شناختی نوشته‌های مربوط به یک موضوع است. کتاب‌شناسی وسیله‌ای است برای بهره-گیری بهتر از دانش موجود و تجربه‌های دیگر جوامع. کتاب‌شناسی وسیله‌ای است برای اعتلای سطح کیفی پژوهش‌ها» (نیکنام، ۱۳۶۷: ۱۳۶۷).

نوع دیگری از کتاب‌شناسی‌ها، کتاب‌شناسی مشاهیر یا پدید آورنده نام دارد که در آنها یا «آثار یک فرد و نوشته‌های دیگران درباره او گردآوری می‌شود» (نیکنام، ۱۳۶۷: ۱۳۶۷). و یا «فهرستی از کتاب‌ها و مقالات یک نویسنده، یا آنچه درباره او نوشته شده است» (سلطانی و راستین، ۱۳۷۹: ۳۴۵). کتاب‌شناسی توصیفی-تحلیلی مقالات فارسی مرتبط با سیمین دانشور از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶ خورشیدی از همین گونه اخیر است.

۲- سابقه پژوهش

اخیراً درباره برخی از چهره‌های برجسته شعر و نثر کلاسیک و معاصر فارسی، کتاب‌شناسی‌های مختلفی تهیه شده است:

حسن لی در «فرهنگ سعدی پژوهی» (۱۳۸۰) با رویکردی تازه و شیوه‌ای کاربردی و تحلیلی-که بعدها مورد تقلید برخی دیگر از پژوهشگران قرار گرفت-با بررسی و مطالعه ۷۱۸ مقاله و ۱۴۲ کتاب، قلمرو سعدی‌شناسی را از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۷۵، همراه با ۶ نمودار آماری نقد و گزارش کرده است. این پژوهشگر نشان داده است که بیشترین تعداد نوشته‌ها در باره سعدی در طی سالهای ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۴ منتشر شده است. بیشترین موضوع نوشته‌ها، بررسی واژگانی، دستوری، سبکی و معنی بیت‌ها و عبارات در آثار سعدی و بیشترین رویکرد به ترتیب به گلستان، بوستان و غزلیات بوده است.

حسن لی و حسامپور در «کارنامه تحلیلی خیام‌پژوهی» (۱۳۸۸)، تمامی اسناد، مقالات، کتاب‌ها و پژوهش‌هایی را که از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۸۰ درباره «خیام» و به زبان فارسی مکتوب شده است بررسی کرده، پس از تقسیم تاریخچه خیام‌پژوهی به قبل و بعد از ۱۳۰۰

شمسی، نشان داده‌اند که دهه پنجم (از ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۰) خیام پژوهی نسبت به دهه‌های قبلی و بعدی، رشد نسبتاً بهتری در تعدد و تنوع مقالات منتشر شده در این حوزه داشته است.

نیکوبخت و سراج در «خاقانی پژوهی - کتابشناسی توصیفی و تحلیلی خاقانی شروانی» (۱۳۹۳)، به معرفی خاقانی پژوهی در ایران در عرصه کتب و مقالات و پایان نامه‌ها از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۰ پرداخته‌اند. نویسندگان با روش انتقادی، بیش از ۱۰۰۰ پژوهش در این حوزه را بررسی و در بخشی با عنوان اشاره، به موارد قوت و ضعف هر مورد پرداخته‌اند. براساس این پژوهش، بیشترین تعداد مقاله در باره خاقانی، ۳۳۴ مورد، در سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰ نوشته شده است.

حسن‌لی و کرمی‌زاده در «کارنامه توصیفی نیم‌پژوهی» (۱۳۹۶) به صورتی جامع، کتابشناسی توصیفی و تحلیلی نیما را از آغاز تا سال ۱۳۸۰ خورشیدی بررسی و ضمن گزارش انتقادی و تحلیل آثار نوشته شده در باره نیما در این بازه زمانی، به ۱۳۸ مورد از خطاهای نویسندگان و نیما پژوهان در باره نیما اشاره کرده‌اند و گفته‌اند ۱۱/۵ (یازده و نیم) درصد از کل نوشته‌های نیما پژوهان درباره نیما دچار این گونه اشتباهات بوده است. این کتاب در سه بخش مقاله‌ها با ۱۰۰۰ مقاله در ۸۴۲ صفحه، کتاب‌ها با ۴۰ کتاب در ۱۵۴ صفحه و نمایه‌ها در ۵۸ صفحه، منتشر شده است.

نیکدار و فرهنگ در «فرهنگ توصیفی-انتقادی خاقانی پژوهی» (۱۳۹۴) کلیه مقالات و پژوهش‌هایی را که به زبان فارسی از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۸۸ خورشیدی در باره خاقانی در مجلات فارسی منتشر شده، در طی ۹ دهه، نقد و گزارش کرده‌اند. براساس این پژوهش، دهه هشتاد با ۲۱۶ مقاله منتشر شده در باره خاقانی، بیشترین تعداد مقالات را نسبت به سایر دهه‌ها از ۱۳۰۰ تا ۱۳۸۸ داشته است.

میرعابدینی و فرهودی‌پور «کتاب‌شناسی نقد و بررسی ادبیات داستانی معاصر، دفتر اول: سیدمحمدعلی جمال‌زاده، صادق هدایت، بزرگ علوی» (۱۳۹۳) و همچنین «کتاب‌شناسی نقد و بررسی ادبیات داستانی معاصر، دفتر دوم: جلال آل احمد، صادق

چوبک، سیمین دانشور و ابراهیم گلستان» (۱۳۹۵) را تهیه دیده‌اند. نویسندگان در این دو کتاب، فهرستی از مندرجات کتاب‌ها، مطبوعات و برخی از نرم افزارها و پایگاه‌های اینترنتی در باره داستان نویسان معاصر را ارائه داده‌اند.

کنارسری و افشار «کتابشناسی رمان و مجموعه‌های داستانی مترجم پیش از مشروطیت تا سال ۱۳۷۴» (۱۳۷۴) را در دو جلد، با هدف معرفی رمان‌های ترجمه شده به فارسی تا سال ۱۳۷۴ منتشر کرده‌اند. تنوع مطالب این کتاب قابل توجه است، به طوری که به زندگی نامه‌ها، سرگذشت‌نامه‌ها، و سفرنامه‌ها نیز پرداخته است.

بی‌شک عناوین کتابشناسی‌ها به همین تعداد محدود نمی‌شود و با جستجوهای بیشتر می‌توان به فهرست‌ها و کتابشناسی‌های دیگر نیز دست یافت؛ اما تا آنجا که نگارندگان جست‌وجو کرده‌اند، بجز دفتر دوم «کتابشناسی نقد و بررسی ادبیات داستانی معاصر» (میرعابدینی، فرهودی‌پور، ۱۳۹۵) در باره کتابشناسی توصیفی-تحلیلی مقالات فارسی مرتبط با سیمین دانشور، تنها یک کتاب‌شناسی مختصر (حبیبی آزاد، ۱۳۸۹) در حد تهیه فهرستی از مقالات و آثار مرتبط با سیمین دانشور، فراهم شده و کاری که بتواند با آثار پیش‌گفته، هم‌عنان باشد، دیده نشد.

سیمین دانشور نخستین نویسنده زن ایرانی است که برای اولین بار، به صورت حرفه‌ای، در زبان فارسی داستان نوشت و لازم می‌نمود که کتاب‌شناسی توصیفی-تحلیلی او در اقتفای آثار مشابه تهیه گردد. مقاله حاضر، با عنوان کتاب‌شناسی توصیفی-تحلیلی مقالات فارسی مرتبط با سیمین دانشور از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶، گزارشی از نتایج این اقدام است.

۳- بیان مسأله

هیچ تحقیقی بی سابقه نیست و به قول فردوسی «بر باغ دانش، همه رفته‌اند»، اما تولید دانش در قرن اخیر به گونه‌ای سرعت و در شاخه‌های گوناگون گسترش داشته است که طبقه‌بندی اطلاعات و تحقیقات صورت گرفته در هر یک از شاخه‌های دانش

بشری، نیازمند تدابیر و طرح‌های دقیق علمی، دستگاه‌های پیشرفته ثبت و ذخیره اطلاعات و روش‌های بازیابی آن شده است. یکی از این روش‌ها، تهیه کتاب‌شناسی‌های مختلف در حوزه‌های مهم اطلاعات و دانش بشری است. نبود این‌گونه تحقیقات، بی‌اطلاعی پژوهش‌گران را در پی داشته و گاه باعث آمده تا اغلب، کارهایی تکراری و گاه ناقص‌تر از تحقیقات پیشین از خود بر جای بگذارند. بدین‌گونه که گاه یک موضوع، چندین بار با تغییر مختصر برخی از کلمات عنوان و با بهره‌گیری از برخی راه‌های فریب نرم افزارهای همانندجو، تهیه و منتشر شده است.

۴- روش‌شناسی

چنان‌که در مقدمه ذکر شد، یک نوع از کتاب‌شناسی‌ها، کتاب‌شناسی مشاهیر یا کتاب‌شناسی پدید آورنده نام دارد که در آنها «آثار یک فرد و نوشته‌های دیگران در باره او گردآوری می‌شود.» (نیکنام، ۱۳۶۷: نُه) و یا «فهرستی از کتاب‌ها و مقالات یک نویسنده، یا آنچه در باره او نوشته شده است.» (سلطانی و راستین، ۱۳۷۹: ۳۴۵). مقاله حاضر نیز بر اساس همین شیوه و به روش توصیفی-تحلیلی، گزارشی است از مقالاتی که دیگران در مورد دانشور و آثارش به زبان فارسی نوشته‌اند.

با مراجعه به آثاری چون «فهرست مقالات فارسی» ایرج افشار و همچنین، پایگاه‌های اطلاعاتی چون نورمگز، مگیران، ایران داک، پایگاه اطلاعاتی علوم جهان اسلام، نمایه، دُرَج، پایگاه کتاب‌خانه ملی ایران و ...، کلیه مقالات فارسی مرتبط با سیمین دانشور و آثار او تهیه و با دقت مطالعه شد. آنگاه با در نظر گرفتن تقدّم زمانی و تاریخی، در روندی خطی بر بنیاد طرحی منظم و منطقی تنظیم گشت. اصل این کار با عنوان «کتاب‌شناسی توصیفی- تحلیلی سیمین دانشور از سال ۱۳۲۷ تا ۱۳۹۵ خورشیدی» در قالب رساله دکتری ادبیات فارسی در دانشگاه یاسوج تهیه شده است. هر مقاله به صورت زیر و بر اساس الگویی که در کتاب فرهنگ سعدی پژوهی (حسن لی، ۱۳۸۰) به کار رفته، بررسی، نقد و گزارش شده است:

۴-۱ نمونه یک مدخل توصیفی - تحلیلی از مقالات بررسی شده در باره سیمین

دانشور:

عنوان مقاله: «تکرارهای غیرخلاق در داستان‌های دانشور بر پایه دیدگاه بیش‌متنیت»

فرشته رستمی، فصلنامه علمی- پژوهشی نقد ادبی، سال ۹، شماره ۳۵، پاییز ۱۳۹۵

(صص ۱۱۹-۱۶۴).

۱- مضامین اصلی:

۱-۱- دانشور در روند داستان نویسی به تقلید و تکرار خود رسیده است. (ص ۲).

گاه، برخی از نویسندگان در چرخه وام‌گیری، به بازنویسی و تصاحب دگرباره خود روی می‌آورند. اگر چه رویکرد دوباره به خود، با جابه‌جایی‌هایی روبروست که به پررنگ یا کم‌رنگ شدن ارزش‌های آن مورد می‌پردازد، اما با نگاهی فراگیر گاه به تکرار خود یا تقلید از خود می‌رسند (ص ۳).

۱-۲- دانشور در برخی زمینه‌ها در پیوندی درون‌متنی به تکرارهایی روی آورده است. گرایش به برخی شخصیت‌ها، موضوع‌ها یا موقعیت‌ها، دانشور را به تقلید از خود کشانده و تکرارهای غیرخلاق را به وجود آورده است (صص ۳ و ۴).

۱-۳- بیشتر پژوهشگران دانشور را زنانه‌نویس دانسته‌اند. سالاری می‌نویسد: «دانشور صدای زنان را با شدت و ضعف در داستان‌هایش سرداده. دانشور همه آثار خود را از آتش خاموش گرفته تا ساریبان سرگردان متأثر از دیدگاهی زنانه می‌داند و می‌گوید: اگر غیر از این باشد، طبیعی نیست». سایر محمدی می‌نگارد: «دانشور همان‌گونه که خود نیز صراحت دارد یک فمینیست است» (ص ۴).

۱-۴- بیش‌متنیت‌های به کار رفته در آثار دانشور، تقلید، گره‌برداری، اقتباس، بازآفرینی، فکاهه یا بازنویسی است و در تمام آنها، دانشور گاه از جابه‌جایی، کاهش و در اندک نمونه‌هایی از افزایش بهره برده است (ص ۲۸).

۱-۵- از بیش‌متن‌هایی که در داستان‌های دانشور یافته می‌شود، می‌توان تقلیدهایی

از نظریه فروید را دریافت (ص ۲۸).

۶-۱- توارد یا بازنویسی فشرده رمان مادام بواری و زن هوس‌باز، در داستان «یک زن با مردها» دیده می‌شود (ص ۲۸).

۷-۱- دستاورد کندوکاو در داستان‌های دانشور آن است که او در روند داستان‌نویسی خود از موقعیت‌ها، موضوعات و شخصیت‌های تکراری استفاده کرده است. کمترین تکرار در موضوع و بیشترین تکرار در شخصیت‌هایی است که اگر چه نامشان یکسان نیست؛ اما ماهیت و ویژگی‌های آنها مانند هم است.

۲- منابع اصلی:

۱-۲- بینامتنیت، آلن گرام، ترجمه پیام یزدان جو. تهران: نشر مرکز، ۱۳۸۵.

۲-۲- نشانه‌های فمینیسم در آثار سیمین دانشور، کاووس حسن لی و قاسم سالاری، مطالعات زنان، سال ۵، شماره ۱، ۱۳۸۶.

۳-۲- جزیره سرگردانی، سیمین دانشور، چاپ ۳، تهران: خوارزمی، ۱۳۸۰.

۴-۲- ساربان سرگردان، سیمین دانشور، تهران: خوارزمی، ۱۳۸۰.

۵-۲- سووشون، سیمین دانشور، چاپ ۱۵، تهران: خوارزمی، ۱۳۸۰.

۶-۲- شهری چون بهشت، سیمین دانشور، چاپ ۷، تهران: خوارزمی، ۱۳۸۱. ۷-۲.

به کی سلام کنم، سیمین دانشور، چاپ ۵، تهران: خوارزمی، ۱۳۸۰.

۳- رویکرد به آثار دانشور:

۱-۳- ساربان سرگردان ۲۳ بار، جزیره سرگردانی ۶ بار، سووشون ۸ بار، شهری چون

بهشت ۷ بار، به کی سلام کنم؟ ۳ بار.

۴- نقد و نظر: این نوشته بر آن است تا ثابت کند دانشور در داستان‌هایش از

موضوعات، شخصیت‌ها و موقعیت‌های تکراری استفاده کرده است و در پاره‌ای موارد، داستان‌هایش خلاصه شده یا بازنویسی داستان‌های نویسندگانی دیگر است که وی از پیش، با آن‌ها آشنایی داشته. با توجه به شواهدی که نویسنده، در برخی داستان‌ها یافته، چنین امری دور از ذهن نیست. از جمله داستان «زن و مردها» از دانشور، با داستان‌های

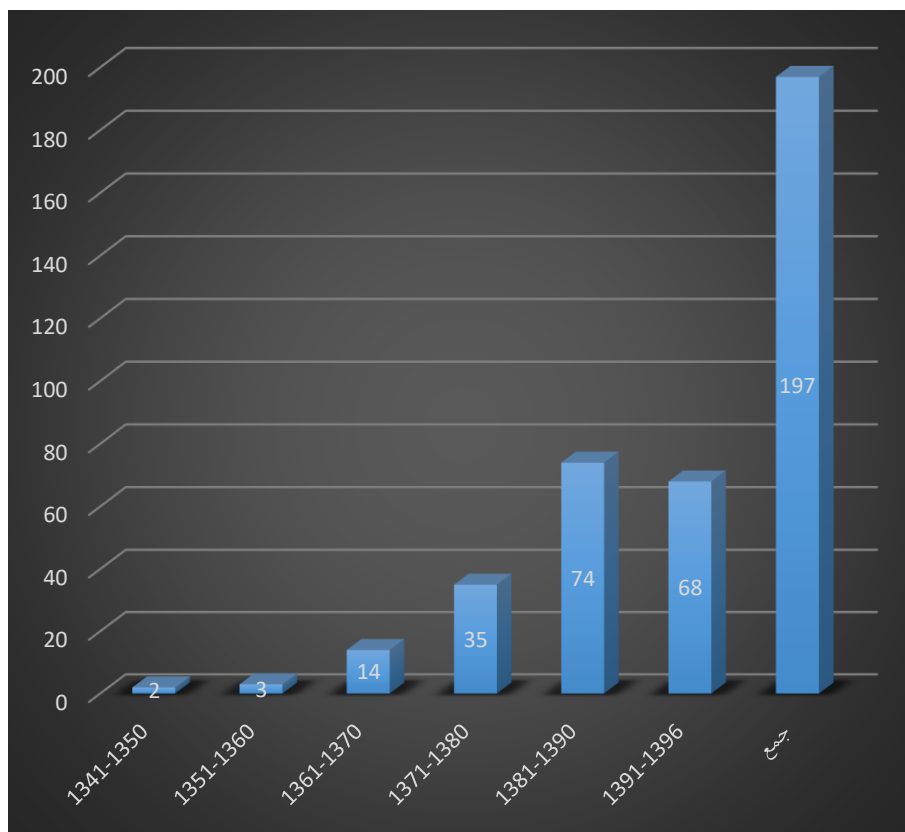
«زن هوس‌باز» اثر چخوف و داستان «مادام بواری» از فلویبر، دارای مضامین و شخصیت‌هایی مشابه و داستانی کاملاً تکراری است و هیچ نکته مثبت و اضافی بر آن افزوده نشده. روند تأثیرپذیری از دیگران تا جایی که به تقلید صرف نینجامد، امری بدیهی و به نوبه خود، مثبت است؛ چرا که هر نویسنده قبل از این که نویسنده باشد، باید خواننده توانایی باشد. مثلاً کویر در ساربان سرگردان دانشور، کنار کویر دکتر شریعتی می‌نشیند و نشان از آگاهی و تأثیرپذیری دانشور دارد که به گونه‌ای لطیف، یکدیگر را تداعی می‌کنند. آماری که نویسنده از موضوع‌های تکراری ارائه می‌دهد، چندان زیاد و قابل توجه نیستند که بتوان به پشتوانه آن‌ها حکم کلی صادر کرد؛ اما در رابطه با شخصیت‌ها خصوصاً شخصیت‌های آموزش دهنده و نصیحت‌گر، حق با نگارنده است؛ چرا که نمونه‌های متعددی می‌توانند شاهد این مدعا باشند. بخشی از مطالب این نوشته که در رابطه با تک‌گویی و گزینه‌های شعاری است قبلاً در مقاله دیگری با عنوان «گزاره‌های شعاری و زمینه‌های پیدایش آن در آثار دانشور» به طور مفصل بیان شده و بیان مجدد آن در اینجا، مطلب تازه‌ای نیست.

۵- توزیع کمی مقالات مرتبط با دانشور در محدوده زمانی ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶

هرچند نخستین اثر داستانی دانشور در سال ۱۳۲۷ منتشر شد (آتش خاموش)، اما با توجه به این که داستان‌های این مجموعه، ساده، ابتدایی و رمانتیک بود و به خاطر ضعف در روایت، شخصیت‌پردازی، هم‌چنین کلی‌گویی و نثر غیر داستانی، جایگاه، ارزش و اعتبار ادبی درخوری در داستان‌نویسی ایران کسب نکرد- به گونه‌ای که حتی خود نویسنده هیچ‌گاه حاضر به تجدید چاپ آن نگردید- بنابراین، تا آن‌جا که محدودیت‌های جست‌وجو اجازه می‌داد، هیچ مقاله‌ای که به صورت جداگانه و مستقل به نقد و بررسی آن پرداخته باشد، دیده نشد. تنها در خلال برخی از نوشته‌ها، منتقدان و نویسندگان به انتقاد از خامی و بی‌تجربگی نویسنده و ساده و ابتدایی بودن داستان‌های وی، اشاره کرده‌اند.

چاپ و انتشار مقالات مرتبط با آثار دانشور از سال ۱۳۴۱ آغاز شده و تا آغاز دهه ۶۰ تعدادشان انگشت شمار است. هر چه از نظر زمانی جلوتر می‌رویم، و همراه با آشنایی بیشتر قشر کتابخوان با آثار داستانی و رمان و همچنین توسعه رشته‌های دانشگاهی، کمیت مقالات افزایش می‌یابد.

تعداد مقالاتی که در باره سیمین دانشور و آثار او در بازه زمانی ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶ در فهرست‌هایافت شد، در نمودار زیر آمده است:

نمودار ۱: دانشور پژوهی در حوزه مقالات در گستره سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶

نمودار فوق، گویای آن است که بحث و تتبع در باره آثار دانشور از نخستین دهه - یعنی ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶- سیر صعودی داشته است. به نظر می‌رسد مهمترین دلایل این سیر به شرح زیر باشد:

توجه به داستان نویسی زنان، توجه به مطالعات زن گرایانه، افزایش تعداد نشریه‌ها و مطبوعات، تأسیس دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی گوناگون با نام‌های متنوع در اقصی نقاط کشور و نیاز دانشجویان تحصیلات تکمیلی به چاپ مقاله برای فراغت از تحصیل و همچنین نیاز اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها برای تبدیل وضعیت و ارتقاء.

تنوع موضوعی مقالات در خصوص دانشور شامل این موارد بوده است: نقد و بررسی آثار، شخصیت نویسنده، دانشور، مطالعات و نگرش‌های فمینیستی و زن‌گرایانه به آثار دانشور، بررسی شخصیت‌های داستانی و عناصر داستان، مطالعات جامعه‌شناختی، مطالعات تطبیقی، شرح حال و زندگی، ترجمه آثار، مطالعات زبانی، تقدیر و ستایش، کتاب‌شناسی و برخی موضوع‌های دیگر.

در جدول زیر، توزیع موضوعی مقالات مرتبط با دانشور در محدوده زمانی ۱۳۴۰ تا

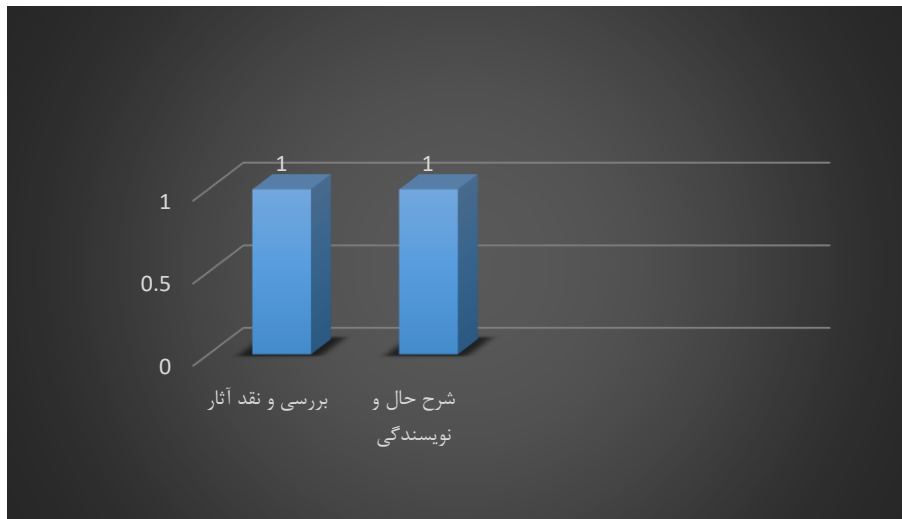
۱۳۹۶ آمده است:

موضوع	موضوعات کلی	بررسی رمان جزیره سرگردانی	کاربردهای شیرازی	انتقادات آثار دانشور	شرح حال و نویسندگی	مطالعات تطبیقی	بررسی شخصیت‌های داستانی	نگرش فمینیستی	نقد و بررسی آثار
تعداد	۲۰	۲	۱	۱۲	۵۰	۳۴	۱	۵	۷۴

۵-۱ دهه چهل (۱۳۴۰ تا ۱۳۴۹) تعداد مقالات: ۲

در دهه چهل، همزمان با چاپ مجموعه داستان شهری چون بهشت، تنها شاهد ۲ نوشته در باره این مجموعه هستیم. اولی را جلیل دوست‌خواه در تیرماه سال ۱۳۴۱ منتشر می‌کند و بیشتر به انتقاد از ضعف‌های آن می‌پردازد و دومی مقدمه کوتاهی است که در آغاز کتاب آمده است.

علاوه بر عیوب و ضعف‌هایی که منتقدان در این مجموعه دیده‌اند، از دلایل این عدم موفقیت و مورد اقبال واقع نشدن، می‌تواند ناشناخته بودن نویسنده نیز باشد؛ چراکه بسیاری از منتقدان معتقدند بعدها یکی از دلایل عمده محبوبیت آثار دانشور، جلال آل احمد است و دانشور هر چه دارد از نام و عنوان پرهیمه اوست. هرچند که بر خلاف این نظر، عده‌ای بر این باورند که دانشور در آثار بعدی خود، توانسته است در نویسندگی به استقلال نسبی برسد و خود را از زیر سایه سنگین جلال خارج کند.

نمودار ۲: دانشورپژوهی در حوزه مقالات در گستره سال‌های ۱۳۴۰-۱۳۴۹

۵-۲ دهه پنجاه (۱۳۵۰ تا ۱۳۵۹) تعداد مقالات: ۳

تیرماه سال ۱۳۴۸ خورشیدی، برای همیشه در ذهن تاریخ داستان‌نویسی ما خواهد ماند؛ چرا که سرآغاز فصلی تازه در داستان نویسی ایران به شمار می‌رود. سیمین دانشور پس از چند سال وقفه و سکوت، با انتشار رمان «سووشون»، اوج هنر و خلاقیت خود را به نمایش گذاشت.

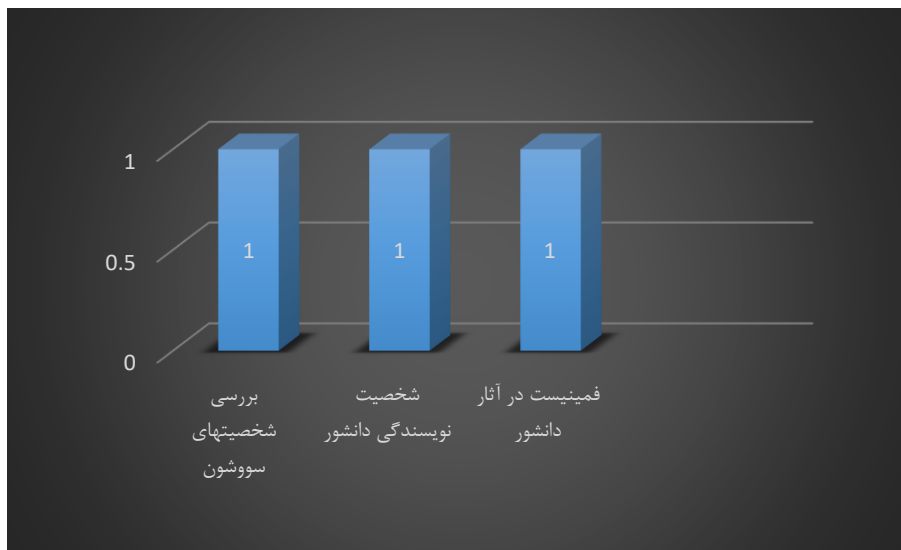
سووشون یکی از رمان‌های کم‌نظیر معاصر فارسی است که وقایع تاریخی سال‌های بعد از شهریور ۱۳۲۰، یعنی حضور نیروهای انگلیسی در شیراز و مبارزه مردم با استعمار را به تصویر می‌کشد. این رمان از همان آغاز انتشار، با استقبال عظیم خوانندگان مواجه شد و توانست نام و آوازه نویسنده خود را بر تارک ادبیات داستانی معاصر بنشانند. با انتشار رمان سووشون، آثار قبلی دانشور که تا آن زمان مورد عنایت منتقدان قرار نگرفته بودند کم‌کم، به بوته نقد کشیده شدند. گروه کثیری معتقد بودند که سووشون برای دانشور یک شاهکار محسوب می‌شود و توانسته است علاوه بر جلب توجه خوانندگان ایرانی، نظر غیر ایرانیان را نیز به خود معطوف کند. بزرگ علوی در این مورد، می‌گوید: «گمان می‌کنم که همه آثار سیمین دانشور را خوانده‌ام. از آتش خاموش تا جزیره سرگردانی و تصور می‌کنم که سووشون بهترین آن‌هاست» (علوی، ۱۳۸۳: ۳۱۷). همچنین گفته شده که: «رمان سووشون پرخواننده‌ترین رمان فارسی، آغازگر فصلی تازه در تاریخ داستان نویسی ایران به شمار می‌رود که با نثری شاعرانه، دقیق و محکم، تصویری درونی و هنرمندانه از تحولات منطقه فارس در سال‌های جنگ جهانی دوم به دست می‌دهد» (میرعابدینی، ۱۳۸۶: ۴۷۲-۴۷۳).

البته، تمام نظرها درباره این کتاب، مثبت نیست. نسترن موسوی معتقد است هرچند سووشون دارای ساخت و پرداختی قوی است؛ اما خالی از شعار نیست. (موسوی، ۱۳۷۲:

در دهه پنجاه از سیمین دانشور، علاوه بر رمان سووشون، مجموعه داستان کوتاه «به کی سلام کنم؟» (۱۳۵۴) نیز به چاپ می‌رسد. دانشور در این مجموعه، نسبت به داستان‌های کوتاه گذشته، موفق‌تر عمل می‌کند و برای روایت داستان، دست به آفرینش هنری می‌زند و همراه با تغییرات روایی، سبک نوشتار را نیز متحول می‌کند. او همچنین، از شگرد طنز نیز برای تأثیرگذاری بهتر، بهره می‌گیرد. بسیاری از منتقدان، این مجموعه را بهترین مجموعه داستان کوتاه دانشور می‌دانند و معتقدند اغلب ویژگی‌های آثار نویسنده، در این اثر بازتاب یافته است.

علی‌رغم موفقیتی که سووشون در این دهه در بین خوانندگان کسب کرد، آن‌چنان که باید، توجه منتقدان و نویسندگان به آن معطوف نشد و تنها ۲ مقاله در باره این اثر به چاپ رسید که در مقایسه با اقبال عمومی نسبت به این رمان، بسیار ناچیز است. شاید بتوان اذعان کرد که هنوز سیمین دانشور در این دهه، به عنوان یک نویسنده موفق مطرح نشده و آثار ناموفق قبلی وی نیز در این نگرش، بی‌تأثیر نبوده است.

در این دهه، درباره مجموعه داستان کوتاه «به کی سلام کنم؟»، هیچ نوشته مستقلی به چاپ نرسیده و این نشان می‌دهد که داستان‌های کوتاه دانشور هنوز نتوانسته بوده که توجه منتقدان و نویسندگان دیگر را به خود جلب کند. علاوه بر ۲ مقاله‌ای که درمورد سووشون به چاپ رسیده، تنها شاهد انتشار ۱ مقاله کلی در مورد آثار دانشور هستیم.

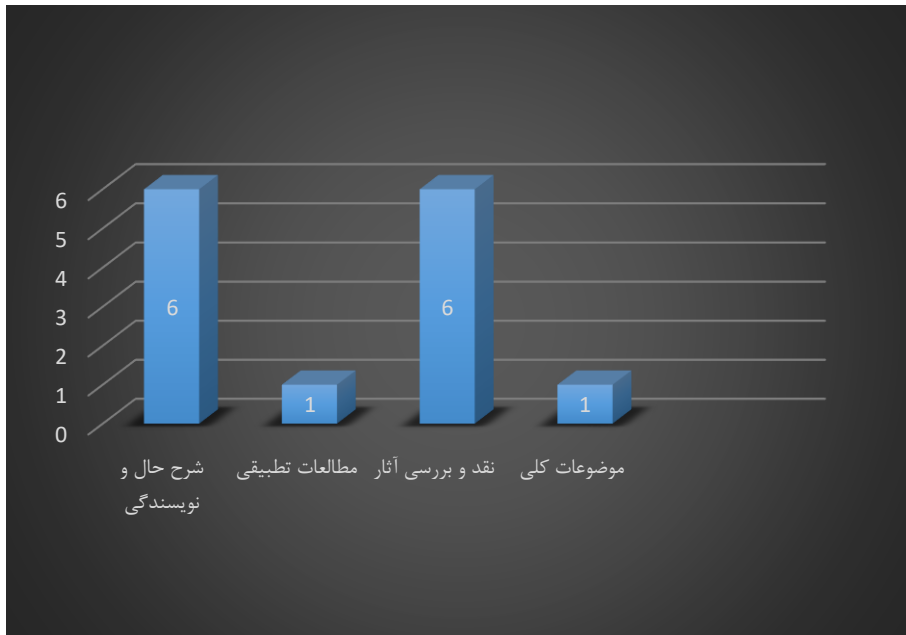
نمودار ۳: دانشورپژوهی در حوزه مقالات در گستره سال‌های ۱۳۵۰-۱۳۵۹

۵-۳ دهه شصت (۱۳۶۰ تا ۱۳۶۹) تعداد مقالات: ۱۴

پس از انتشار مجموعه داستان کوتاه «به کی سلام کنم؟»، تا مدت‌ها دانشور در سکوت به سر می‌برد. در دهه شصت هیچ داستانی از دانشور منتشر نمی‌شود، اما همچنان آثار گذشته وی کم‌وبیش، نقد می‌شود. در این دهه، در مجموع ۱۴ مقاله در باره آثار دانشور منتشر می‌شود که از بین آنها، ۳ مقاله در مورد سووشون، ۳ مقاله در باره مجموعه داستان کوتاه شهری چون بهشت، ۱ مقاله درباره مجموعه داستان کوتاه به کی سلام کنم، ۵ مقاله در مورد خود دانشور و ۲ مقاله در باره موضوع‌های کلی آثار او نوشته شده است.

کنار کشیدن دانشور از مسیر نویسندگی در این ایام می‌توانست عدم توجه دیگران را به آثار گذشته او به دنبال داشته باشد. در سال ۱۳۶۸ اولین چاپ کتاب «صد سال داستان نویسی ایران»، اثر حسن میرعبدینی، نقطه عطفی بود که توجه و گرایش به داستان و نقد داستان را در ایران در مسیر تحول و تکامل قرار داد.

نمودار ۴: دانشورپژوهی در حوزه مقالات در گستره سال‌های ۱۳۶۰-۱۳۶۹

۴-۵ دهه هفتاد (۱۳۷۰ تا ۱۳۷۹) تعداد مقالات: ۳۵

نویسنده سووشون سرانجام پس از سال‌ها، رمان «جزیره سرگردانی» خود را در سال ۱۳۷۲ انتشار داد. این رمان، جلد اول یک رمان سه جلدی است که جلد دوم آن با عنوان «ساریان سرگردان»، در سال ۱۳۸۰ به چاپ رسید. به گفته خود دانشور این رمان، جلد سومی هم به نام «کوه سرگردان» داشته که هرگز منتشر نشد.

رمان مذکور، کنایه‌ای است از زندگی نسلی که در دههٔ چهل به بعد به بن بست رسیده‌اند. «جزیرهٔ سرگردانی (۱۳۷۲) وقایع و حوادث مربوط به سرگردانی‌ها و راه‌جویی‌های جوانان و مبارزان دههٔ ۱۳۵۰ به هنگام چیرگی نظام شاهنشاهی را در بر می‌گیرد. بر همین اساس، مبارزان دینی، طرفداران دکتر شریعتی، روشنفکران لائیک و گروهی از مردم ستم‌دیده به میدان می‌آیند، تا جایی که حتی به مبارزهٔ مسلحانه کشیده می‌شوند.» (دستغیب، ۱۳۷۶: ۱۲۹) دانشور در مورد نام این رمان می‌گوید: «جزیرهٔ سرگردانی اسمی بود که از همان ابتدای کار در مقابله با جزیرهٔ ثبات و آرامشی که شاه از آن دم می‌زد انتخاب کرده بودم.» (مهرور، ۱۳۸۳: ۵۲۵)

انتشار رمان جزیرهٔ سرگردانی در همان آغاز، بحث و گفت‌وگوهایی را در مجلات مختلف از قبیل آدینه، گردون و تکاپو به راه انداخت. برخی به شدت مخالفت خود را آشکارا ابراز کردند.

«سیمین دانشور، خالق رمان خوش ساخت و موفق سووشون، اثری موسوم به جزیرهٔ سرگردانی به دست می‌دهد که این دیگر نه رمان است نه داستان بلند و نه رمان-خاطرهٔ صرف» (قریب، ۷۳).

«می‌توان این آخرین اثر خانم دانشور را فقط در دو کلمه: بسیار بد توصیف کرد. می‌توان در بارهٔ آن مطلقاً سکوت کرد و می‌توان هم به اندازهٔ حجم خود کتاب در بارهٔ ساخت معیوب، تکنیک کهنه و مستعمل، زبان سست، تفکر مخدوش و ... آن مثال آورد» (همانجا).

فرج سرکوهی رمان را فقط یک پاورقی و شکستی برای نویسنده می‌داند و یکسره به رد آن می‌پردازد:

«جلد اول جزیرهٔ سرگردانی، شکستی بارز برای نویسنده است. شکستی که هالهٔ حرمت و احترامی که نام پراوازهٔ خانم دانشور را در بر می‌گیرد و یاد خاطره انگیز سووشون و آل احمد آن را جبران نمی‌کند» (سرکوهی، ۱۳۷۳).

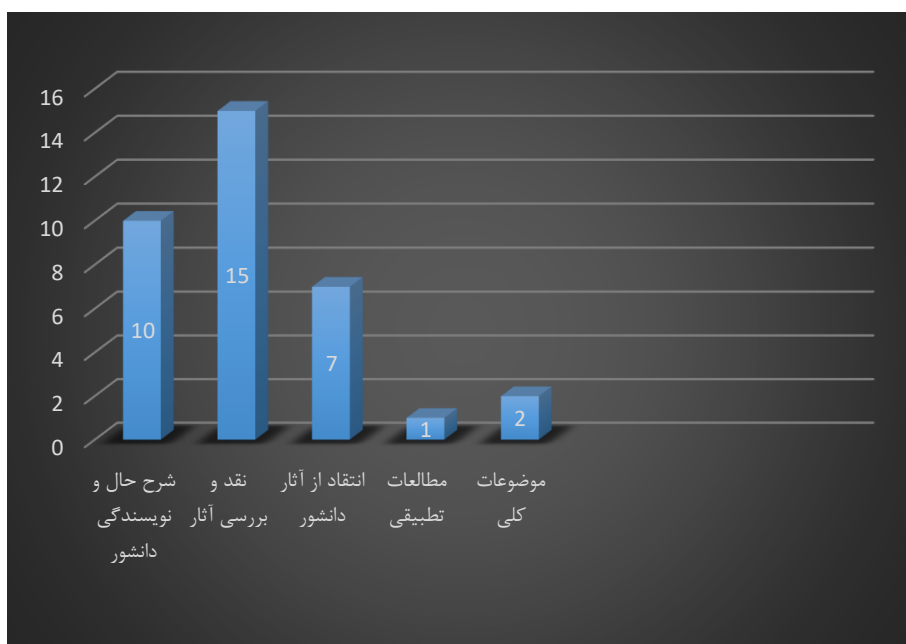
«جزیره سرگردانی حتی در سنجش با سووشون با همه ضعف‌های ادبی آن، هیچ نیست مگر عقب نشینی نویسنده از دستاوردهای داستان نویسی معاصر ایران و از اثر قبلی خود» (همانجا).

وی هم‌چنین دلیل استقبال خوانندگان این کتاب را عوامل دیگری می‌داند: «شهرت نویسنده و آل احمد و سووشون و آسان پسندی مرسوم پاورقی خوان‌ها سبب شد که جزیره سرگردانی از کتاب‌های پرفروش باشد» (همان).
عده‌ای دیگر از منتقدان معتقدند که اگر سیمین دانشور دست به انتشار جزیره سرگردانی می‌زند برای آن است که نمی‌خواهد نویسنده‌ای تک‌اثره باشد: «سیمین دانشور از یک طرف نخواستن نویسنده‌ی تک‌اثره باشد و از دیگر سو، خواسته مسائل زمانه خود را مطرح کند ولی شاید همین دو دلیل کافی باشد برای این که جزیره سرگردانی نتواند به ذات ادبی و هنری لازمه یک شاهکار نزدیک شود و حداقل در همین جلد اول هم رمانی موفق از آب در نیاید و به جرگه معدود آثار ماندگار در ذهن ادیبان ایران نپیوندد» (قهرمان، ۱۳۸۳: ۴۹۸).

عده‌ای نیز نقد ملایم‌تری داشته، به کلی دست رد بر سینه آن زده‌اند و معتقدند که این رمان را اگر نویسنده دیگری غیر از سیمین دانشور می‌نوشت، شاید برایش شاهکار بود اما «در قد و قواره سیمین دانشور ناموفق است» (قاسم زاده، ۱۳۷۲: ۹۱).
دهه هفتاد مصادف است با انتشار مقالات مختلف در مورد رمان تازه انتشار یافته جزیره سرگردانی. همان گونه که در سطور پیشین ذکر شد، نقدهای متعددی در این زمینه در نشریه‌های مختلف به چاپ رسید.

از مجموع ۳۶ مقاله منتشر شده در این دهه، ۱۳ مقاله به جزیره سرگردانی اختصاص دارد که بیش از یک سوم مقالات را تشکیل می‌دهد. پس از آن، ۱۱ مقاله به شخصیت خود دانشور می‌پردازد و ۹ مقاله نیز در مورد سووشون است. داستان‌های کوتاه دانشور هم‌چنان مورد توجه منتقدان و نویسندگان قرار نمی‌گیرند و در این زمینه، تنها ۱ مقاله به مجموعه داستان به کی سلام کنم؟ می‌پردازد. ۱ مقاله نیز به مسائل متفرقه در رابطه با دانشور

اختصاص دارد. این آمار نشان می‌دهد که هنوز هم رمان‌های دانشور در بین منتقدان از درجه اعتبار بیشتری برخوردارند. هر چند بیشتر نوشته‌های این برهه زمانی، به انتقاد از رمان جزیره سرگردانی می‌پردازند و نویسندگی دانشور را زیر سوال می‌برند، اما توجه منتقدان به سیمین دانشور به عنوان یک نویسنده مطرح زن و آثار وی معطوف شده و تثبیت یافته است.

نمودار ۵: دانشورپژوهی در حوزه مقالات در گستره سال‌های ۱۳۷۰-۱۳۷۹

۵-۵ دهه هشتاد (۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹) تعداد مقالات: ۷۴

جلد دوم رمان جزیره سرگردانی با عنوان «ساربان سرگردان» در سال ۱۳۸۰ به چاپ رسید. این رمان رویدادهای اسفند ۱۳۳۱ در اطراف مجلس، حوادث سال ۵۷ و ماه‌های نخست جنگ ایران و عراق را در سال ۵۹ در بر می‌گیرد. یکی از انتقاداتی که بر جلد اول این رمان وارد است و از علل ناکامی آن محسوب می‌شود، حضور «خانم دانشور به

عنوان یکی از هفتاد شخصیت کتاب است و در عین حال تنها شخصیتی است که هیچ نقطه ضعفی ندارد» (قاسم زاده، ۱۳۷۲:۹۰). اما حسین پاینده این حضور نویسنده را دریکی از داستان‌های دانشور، از شگردهای پست مدرن می‌داند و تحسین می‌کند (پاینده، ۱۳۸۱: ۷۳).

در «ساربان سرگردان»، شخصیت دانشور «از صحنهٔ رمان خارج می‌شود، اما صدایش باقی می‌ماند و فاصله‌اش با هستی از بین می‌رود... هرچند سیمین دانشور در رمان حضور ندارد، اما صدایش و چیرگی‌اش بر شخصیت‌ها در تمامی حادثه‌های رمان محسوس است. در نتیجه، جنبهٔ تخیلی رمان در جنبهٔ گزارشی آن تحلیل می‌رود.» (میرعابدینی، ۱۳۸۳: ۱۴۹)

با انتشار این رمان، باز هم بازار نقد و بررسی گرم می‌شود و عده‌ای که در انتظار برطرف شدن ضعف‌های جلد اول و یافتن پاسخی برای برخی از اما و اگرها و ناشناخته‌های آن بودند، بار دیگر زبان به انتقاد گشودند و موضع خویش را تغییر ندادند، ولی در مقابل، عده‌ای دیگر نیز با زبانی نرم و ملایم، این رمان دو جلدی را مورد عنایت و توجه خویش قرار داده، آن را موفقیتی برای نویسنده دانستند:

«انتشار رمان‌های جزیرهٔ سرگردانی (۱۳۷۲) و ساربان سرگردان (۱۳۸۰) نه فقط جایگاه دانشور را در ادبیات مدرن فارسی بیش از پیش تثبیت کرده، بلکه هم‌چنین پوشش خلاقانهٔ او را در نوآوری سبکی به نمایش گذاشته است» (پاینده، ۱۳۸۳: ۵۳۶).

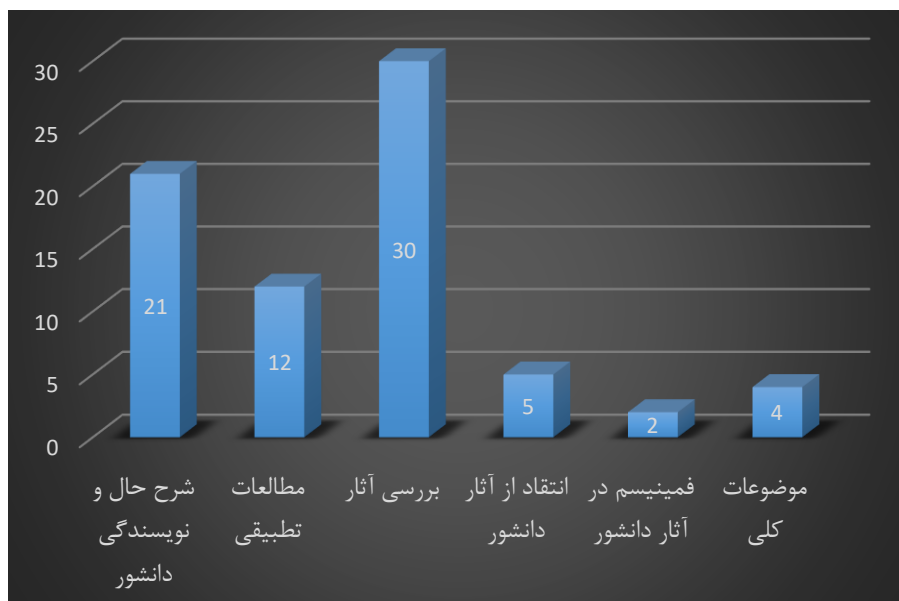
«رمان‌های جزیرهٔ سرگردانی و ساربان سرگردان اعتباری برای نویسنده کسب نمی‌کنند. ایرادهای ساختاری و جهت‌گیری‌های معنایی آشکار و عرفان‌زدگی و پرحرفی‌ها، رمان را از اعتلا بازداشته است.» (میرصادقی، ۱۳۸۳: ۲۰۲)

دههٔ هشتاد اوج انتشار مقالات در مورد دانشور و آثار وی است. تعداد ۷۴ مقاله در این محدودهٔ زمانی منتشر شده که بیش از دو برابر مقالات دههٔ قبل است. بیشترین آمار مقالات به بررسی رمان‌های دانشور اختصاص دارد. از این تعداد، ۱۹ مقاله در مورد دو

رمان جزیره سرگردانی و ساریان سرگردان است. ۱۲ مقاله به سووشون اختصاص دارد و ۴۳ مقاله در موضوع‌های دیگر در باره دانشور و سایر آثار او است.

این آمار در مورد رمان‌های دانشور، باز هم حاکی از موفقیت روز افزون دانشور در این نوع داستانی است. پس از رمان‌ها، بیشترین آمار مربوط به خود دانشور است؛ یعنی ۲۵ مقاله. داستان‌های کوتاه دانشور هم‌چون گذشته مورد توجه نیستند و به ترتیب مجموعه داستان کوتاه شهری چون بهشت، تعداد ۲ مقاله، به کی سلام کنم ۲ مقاله، از پرنده‌های مهاجر بپرس، ۲ مقاله و کلیت داستان‌های کوتاه نیز ۲ مقاله را به خود اختصاص داده‌اند که آمار چشمگیری نمی‌تواند باشد.

تعداد ۵ مقاله با موضوع‌های کلی و ۱ مقاله نیز با موضوع متفرقه در این بین دیده می‌شوند. افزایش تعداد مقالات در مورد دانشور در هر دهه، نشانگر ارزش و اعتباری است که این نویسنده در بین خوانندگان و منتقدان، بیش از پیش کسب می‌کند و می‌تواند نشان دهنده هموار شدن راه دور و دراز نویسندگی برای نویسندگان زن نیز باشد.

نمودار ۶ دانشورپژوهی در حوزه مقالات در گستره سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۱

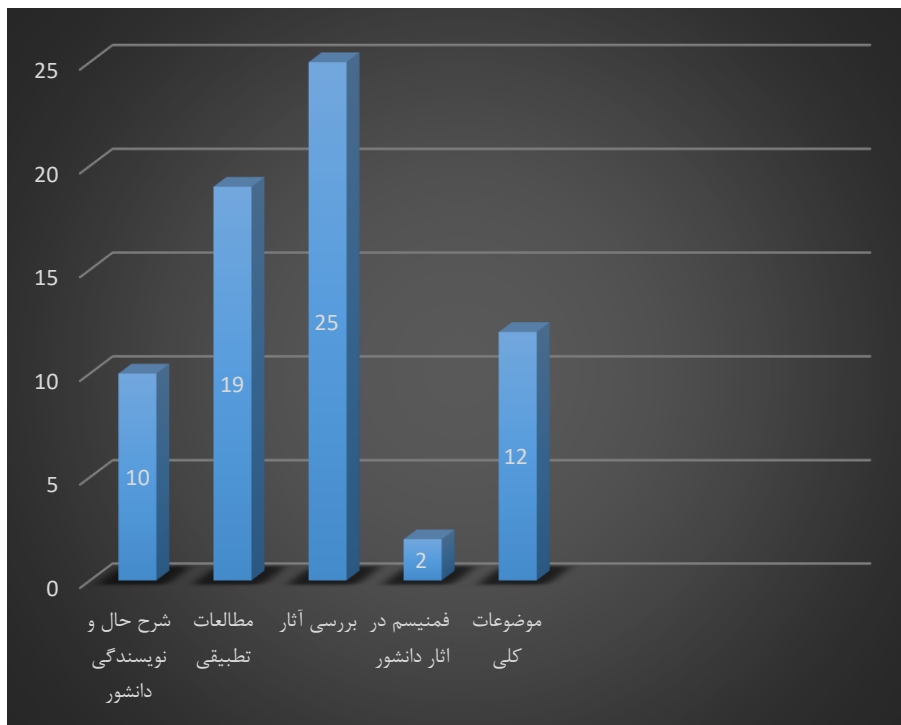
۵-۶ دهه نود (۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶) تعداد مقالات: ۶۸

در دهه نود شاهد انتشار بیشترین مقالات در مورد دانشور و آثارش هستیم. با آن که آمار این نوشته، تا سال ۱۳۹۶ را پوشش می‌دهد و هنوز نیمی از این محدوده زمانی را در پیش رو داریم، تعداد ۶۸ مقاله در رابطه با دانشور و آثارش به چاپ رسیده که نسبت به دوره‌های قبل آمار چشم‌گیری است.

شاید مهم‌ترین علل وفور مقالات در این دهه، افزایش روزافزون مراکز آموزش عالی، زیاد شدن پذیرش دانشگاه‌ها و گرم شدن بازار تحصیل در مقطع دکترا و به تبع آن، اجبار دانشجویان به استخراج مقاله از متن پایان نامه‌ها و رساله‌ها باشد. همچنین، مطالعات فمینیستی در آثار دانشور برای بسیاری از نویسندگان، اهمیت قابل توجهی داشته و پژوهش‌گران زن به این مطالعات علاقه بسیاری نشان داده‌اند.

از تعداد مقالات یاد شده، ۲۵ مقاله به سووشون اختصاص دارد که خود گواهی است بر مقبولیت این رمان که با وجود گذشت چند دهه از انتشار متن، همچنان از مقبولیت آن کاسته نشده است. پس از سووشون، بیشترین مقالات به موضوعات کلی در مورد آثار دانشور پرداخته‌اند بدون آن که به هیچ یک از داستان‌های بلند یا کوتاه وی مستقیماً و جداگانه بپردازند. تعداد ۸ مقاله زندگی و شخصیت نویسندگی دانشور را موضوع قراردادده که نشان دهنده توجه منتقدین و نویسندگان به این نویسنده زن است.

جزیره سرگردانی و ساربان سرگردان که در دو دهه گذشته، بیشترین مقالات را به خود اختصاص داده بودند، در این دهه با استقبال کمتری مواجه شده‌اند، به طوری که ۷ مقاله در دهه نود، به این دو رمان پرداخته‌اند. این کاهش توجه می‌تواند نشان‌دهنده آن باشد که این دو رمان، تنها در محدوده زمانی انتشار خود با اقبال مواجه شده، پس از آن کم رنگ می‌بازند و چندان برای نویسنده خود نام و آوازه‌ای به دنبال ندارند و این که دانشور در مورد علت انتشار جزیره سرگردانی گفته بود نمی‌خواهم نویسنده‌ای تک اثره باشم، چندان به واقعیت نمی‌پیوندد.

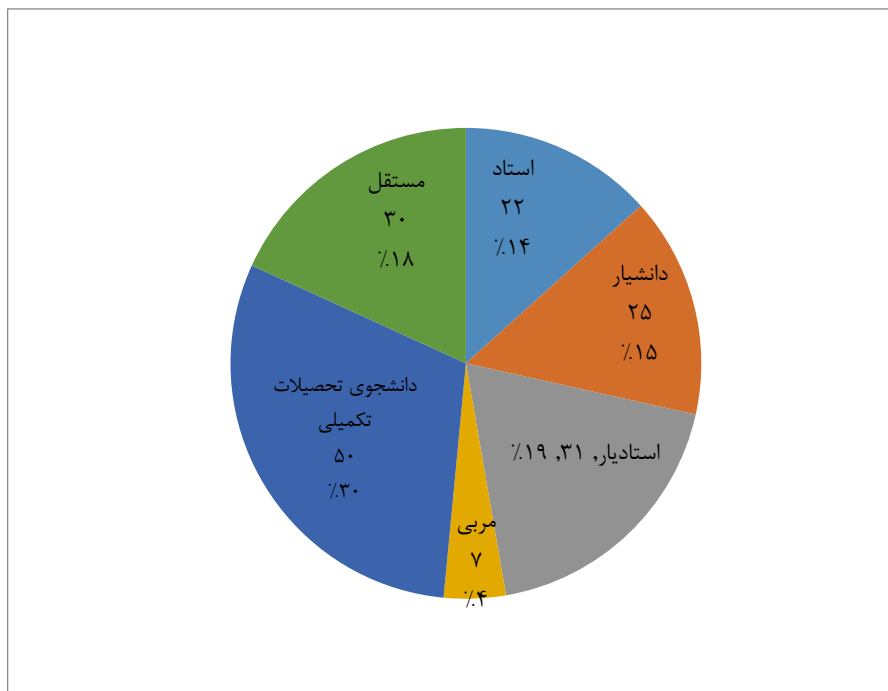
نمودار ۷: دانشورپژوهی در حوزه مقالات در گستره سال‌های ۱۳۹۰ - ۱۳۹۶

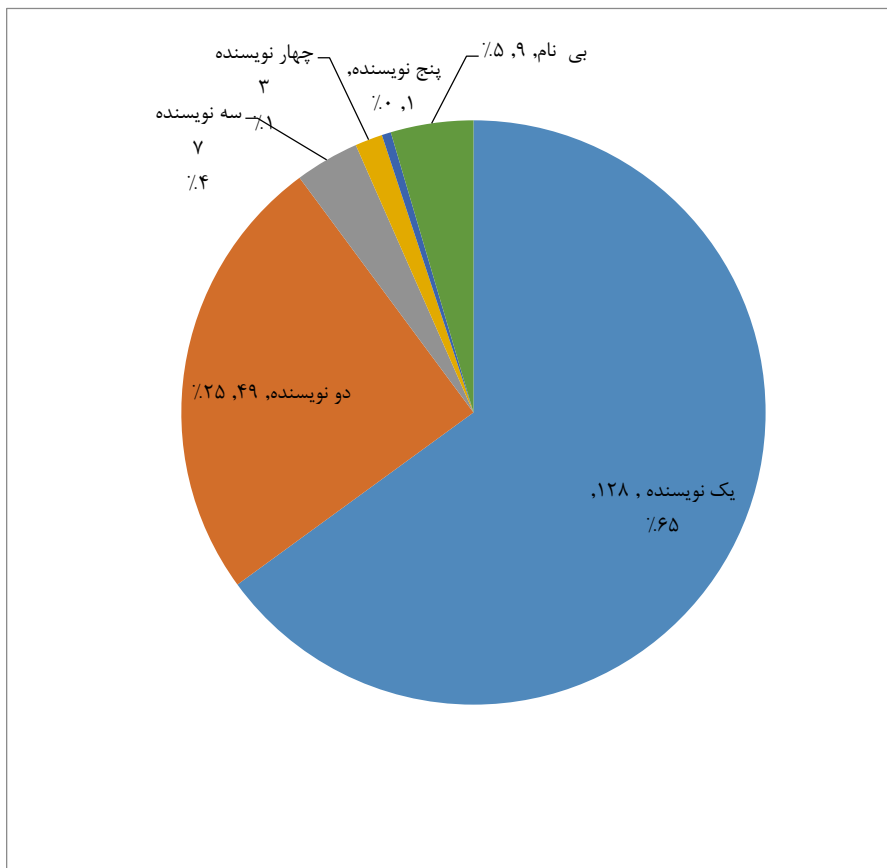
در این دهه، داستان‌های کوتاه دانشور برخلاف گذشته، چندان مورد توجه نیستند. و از تعداد ۶۸ مقاله موجود، تنها ۱ مقاله به مجموعه داستان شهری چون بهشت، ۴ مقاله به مجموعه داستان به کی سلام کنم؟، ۲ مقاله به مجموعه داستان انتخاب (از پرنده‌های مهاجر بپرس سابق) و ۱ مقاله نیز به طور کلی به داستان‌های کوتاه می‌پردازد و این امر عدم موفقیت داستان‌های کوتاه دانشور را در بین خوانندگان و منتقدان نشان می‌دهد. از باقی‌مقالات، ۴ مقاله به طور کلی به رمان‌های دانشور می‌پردازد و ۴ مقاله نیز شامل موضوع‌های متفرقه می‌شود.

مقاله حاضر با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی و مراجعه به ۷۷ مجله و نشریه و استخراج ۱۹۷ مقاله فارسی مرتبط با سیمین دانشور و آثار او از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶ تهیه و تدوین شد. بجز ۳۸ مورد از این تعداد نشریه که از نظر وزارت علوم دارای رتبه علمی

پژوهشی بودند باقی، نشریه‌ها و مجله‌های تخصصی ادبیات و هنر و فرهنگ هستند که به صورت عمومی، در دوره‌هایی چاپ و منتشر شده و برخی هنوز منتشر می‌شوند. تعداد ۱۹۷ مقاله بررسی شده در ۷۷ مجله و نشریه در طی محدوده زمانی ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶ منتشر شده است. ۳۸ مورد از این تعداد مجلات، مورد تایید وزارت علوم بوده و باقی مجلات و نشریه‌های تخصصی عمومی در حوزه‌های ادبیات، هنر و فرهنگ بوده است. -در باره مرتبه علمی نویسندگان مقالات بررسی شده این اطلاعات از نمودار زیر استخراج شده است: ۲۲ استاد، ۲۵ دانشیار، ۳۱ استادیار، ۷ مربی و ۵۰ دانشجوی تحصیلات تکمیلی که به صورت همکار در مقالات استادان و دانشیاران و استادیاران پیش گفته مشارکت داشته‌اند و ۹ مورد بدون نام بوده است:

- از مجموع ۱۹۷ مقاله بررسی شده، ۱۲۸ مورد تک نویسنده‌ای، ۴۹ مورد دو نویسنده‌ای، ۷ مورد سه نویسنده‌ای، ۳ مورد ۴ نویسنده‌ای، ۱ مورد ۵ نویسنده‌ای و ۹ مورد بی‌نام بوده است.

-از نظر تعداد مقالاتی که در بازه زمانی پژوهش حاضر، یک نویسنده درباره دانشور منتشر کرده ۲۱ نویسنده بیش از یک مقاله، درباره دانشور داشته‌اند: از این تعداد دو نویسنده ۵ مقاله، یک نویسنده ۴ مقاله، دو نویسنده ۳ مقاله و پانزده نویسنده دیگر هر کدام ۲ مقاله داشته‌اند.

۶- نتیجه گیری

- با توجه به نمودارها و آمار ارائه شده در این مقاله می توان گفت:
- بحث و تتبع در باره آثار سیمین دانشور در مقالات فارسی، از نخستین دهه ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۶ سیر صعودی داشته است.
  - بیشترین اقبال به بررسی آثار دانشور، در دهه ۸۰ و پس از آن دهه ۹۰ بوده است که شاید این امر به دلیل افزایش دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی و اجبار دانشجویان به استخراج مقاله از پایان نامه ها و رساله ها و همچنین نیاز اعضای هیأت علمی دانشگاه ها به چاپ مقاله برای تبدیل وضعیت و ارتقاء بوده است.
  - مخاطبان و منتقدان از بین آثار دانشور، بیشترین توجه را به رمان ها خصوصاً سووشون نشان داده اند و به داستان های کوتاه چندان اقبالی نشان نداده اند.
  - رمان های جزیره سرگردانی و ساربان سرگردان، آماج بیشترین انتقادات قرار گرفته اند و نه تنها جایگاه نویسنده خود را ارتقاء نداده اند بلکه به منزله شکستی آشکار در کار نویسندگی دانشور قلمداد شده اند.
  - محور عمده مباحث مقالات مرتبط با آثار دانشور به نقد و بررسی آثار با ۷۴ مقاله، شرح حال و نویسندگی دانشور با ۵۰ مقاله اختصاص داشته است.
  - اقبال به مطالعات تطبیقی درباره آثار دانشور در کل با ۳۳ مورد مقاله قابل توجه است. در این میان، این موضوع از یک مورد در دهه ۷۰ به ۱۲ مورد در دهه ۸۰ و ۱۹ مورد در دهه ۹۰ رسیده که نشان از توجه جدی به این گونه مطالعات دارد.
  - تنها ۳۸ مورد از ۷۷ مجله مورد مراجعه در این پژوهش، مورد تایید وزارت علوم بوده و باقی مجلات و نشریه های تخصصی عمومی در حوزه های ادبیات، هنر و فرهنگ بوده است.
  - تنوع مرتبه علمی نویسندگان مقالات از استاد (۲۲)، دانشیار (۲۵)، استاد یار (۳۱)، مربی (۷) و دانشجوی تحصیلات تکمیلی (۵۰) که به صورت همکار در مقالات استادان و دانشیاران و استادیاران پیش گفته مشارکت داشته اند؛ متغیر بوده است.

- از مجموع ۱۹۷ مقاله بررسی شده، ۱۲۸ مورد تک نویسنده بوده است.
- در بازه زمانی پژوهش حاضر، ۲۱ نویسنده بیش از یک مقاله درباره دانشور داشته‌اند.

منابع و مآخذ

الف) کتاب‌ها

- ۱- اسحاقیان، جواد (۱۳۸۵)، درنگی بر سرگردانی‌های شهرزاد پسامدرن، تهران: گل آذین.
- ۲- افشار ایرج (۱۳۷۴) فهرست مقالات فارسی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی
- ۳- حسن لی، کاووس (۱۳۸۰) فرهنگ سعدی پژوهی، شیراز، انتشارات بنیاد فارس شناسی.
- ۴- حسن لی، کاووس و حسامپور، سعید (۱۳۸۸) کارنامه تحلیلی خیام پژوهی، انتشارات علم، تهران، ۱۳۸۹.
- ۵- حسن لی، کاووس، کرمی‌زاده، الهام (۱۳۹۶)، کارنامه توصیفی نیما پژوهی، تهران: هرمس.
- ۶- دانشور، سیمین (۱۳۸۱)، شهری چون بهشت، تهران: خوارزمی.
- ۷- دستغیب، عبدالعلی (۱۳۷۶)، به سوی داستان‌نویسی بومی، تهران: انتشارات حوزه هنری.
- ۸- دهباشی، علی، (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: سخن.
- ۹- سپانلو، محمدعلی (۱۳۶۸)، بازآفرینی واقعیت، تهران: انتشارت نگاه.
- ۱۰- سلطانی، پوری، راستین، فروردین (۱۳۷۹)، دانشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، تهران: فرهنگ معاصر.
- ۱۱- صافی، قاسم (۱۳۸۶)، مرجع شناسی عمومی فارسی و عربی، تهران: چاپار.

- ۱۲- قاسم زاده، محمد (۱۳۸۳)، داستان نویسان معاصر، تهران: هیرمند.
- ۱۳- کنار سری، فاطمه و افشار، مهدی (۱۳۷۴) کتابشناسی رمان و مجموعه‌های داستانی مترجم پیش از مشروطیت تا سال ۱۳۷۴، تهران، انتشارات طبع و نشر.
- ۱۴- گلشیری، هوشنگ (۱۳۷۶)، جدال نقش با نقاش، تهران: نیلوفر.
- ۱۵- میرعابدینی، حسن (۱۳۸۶)، صد سال داستان نویسی در ایران، تهران: چشمه.
- ۱۶- نیکدار، محمدحسین، رویین تن، فرهمند (۱۳۹۴)، فرهنگ توصیفی - انتقادی خاقانی پژوهی، یاسوج: دانشگاه یاسوج .
- ۱۷- نیکنام، مهرداد، (۱۳۶۷)، کتابشناسی حافظ، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۱۸- نیکویخت، ناصر، سراج، سیدعلی (۱۳۹۳)، خاقانی پژوهی، کتابشناسی توصیفی و تحلیلی خاقانی شروانی، تهران: علمی فرهنگی معصومی.

ب) مقالات

- ۱- استگنر، والاس (زمستان ۱۳۶۵)، «سلامی گرم به سیمین دانشور»، مجله نیمه دیگر ویژه سیمین دانشور، شماره پنجم. به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، ص ۵۶.
- ۲- پاینده، حسین (۱۳۸۱)، «سیمین دانشور، شهرزاد پسامدرن»، کتاب ماه ادبیات و فلسفه، دی ماه ۱۳۸۱ شماره ۶۳، به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۵۳۵ تا ۵۵۶.
- ۳- حبیبی آزاد، ناهید (۱۳۸۹)، «کتابشناسی سیمین دانشور»، ماهنامه بخارا، شماره ۷۵، صص ۲۰۷-۲۲۶.
- ۴- رستمی، فرشته (۱۳۹۵)، «تکرارهای غیر خلاق در داستان‌های دانشور بر پایه دیدگاه بیش‌متنیت» فصلنامه علمی - پژوهشی نقد ادبی، شماره ۳۵، سال نهم، پاییز ۱۳۹۵، صص ۱۱۹-۱۶۴.

- ۵- سرکوهی، فرج (۱۳۷۳)، «پیروزی پاورقی و شکست رمان»، مجله آدینه، شماره ۹۱-۹۰، به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۶۴۸ تا ۶۵۸.
- ۶- قاسم‌زاده، محمد (۱۳۷۲)، «ساکنان جزیره سرگردانی»، تکاپو، دوره نو، شماره ۷، صص ۸۹ تا ۹۰.
- ۷- قریب، مهدی (۱۳۷۳)، «نمودی از سردرگمی در وادی نویسندگی»، مجله آدینه، شماره ۹۱-۹۰، به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۶۳۸ تا ۶۴۷.
- ۸- قهرمان، ساسان (۱۳۸۳)، «سرگردانی جزیره‌ها»، به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۴۹۵ تا ۵۰۳.
- ۹- مهرور، زکریا (۱۳۸۳)، «سیمین دانشور و جزیره سرگردانی»، به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۵۲۵ تا ۵۳۴.
- ۱۰- موسوی، نسترن (۱۳۷۲)، «نثری روان در خدمت کلیشه زنانگی»، مجله زنان، سال سوم، شماره ۶۰، به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳) بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۸۰۷ تا ۸۱۳.
- ۱۱- میرصادقی، جمال (۱۳۸۳) «سیمین دانشور و قصه نویسی» به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۱۹۵ تا ۲۰۲.
- ۱۲- میرعابدینی، حسن (۱۳۸۳)، «تاریخ نویس دل آدمی» به نقل از: دهباشی، علی (۱۳۸۳)، بر ساحل جزیره سرگردانی، تهران: انتشارات سخن، صص ۱۳۰ تا ۱۵۴.